

Forfatter: Brorson, Hans Adolph

Titel: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

Citation: Brorson, Hans Adolph: "Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956", i Brorson, Hans Adolph: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956*, 1951-56, s. 507. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brorson03grval-shoot-idm140139954078816/facsimile.pdf> (tilgået 17. april 2024)

Anvendt udgave: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

Ikke sporede melodier

Ikke i Zahms eller øvrige her undersøgte samlinger

119. — — :		Overs.: Der milde Schöpfer hat / den Menschen bloss aus Gnad' — 90.
120. — — :		Overs.: Ich hör', aus deinem wahren Munde — 138.
121. — — :		Overs.: Ihr Seelen! die den Lasterbanden — 142.
122. — — : (i metrum som: Vor Gud han er så fast en borg).		Overs.: Du Teufel sollst dir Freude nicht — 69.
123. — — :		Orig.: <i>Åh, min rose visner bort</i> — 81. (Tr. 1704: Egen mel.). Sand III, 3 ikke identificeret.
124. — — : (nødt. alexandrinere som hos A. D. Foss og Speerentes).		Overs.: Du schüdder Staub und Erd' — 246.

Registrauten viser os allerførst, at Brorson har været særdeles fortrolig både med sin forlids og samtids danske og tyske åndelige melodier. Det store antal, han må formodes at have kendt og brugt, falder i tre hovedgrupper, den ældre, faste melodistok omkring reformationen (Klenodieregistrant 1-44), den baroke overgangsgruppe (45-67), der dels afrunder den ældre sang, dels indvarsler den nye ved at inddrage melodiforlag af mere verdslig karakter; og endelig pietismens melodier (68-118) med det mere eller mindre instrumentale præg og, pletvis, den harmoniske afhængighed og banalitet — en blindgyde, om man vil — for den egentlige, kirkelige og folkelige sang. For det andet viser listen, som allerede påpeget af J. P. Larsen¹⁾, at Brorson vel nok har benyttet gamle og nye melodier i alle Klenodiets afsnit, men dog ikke helt i fæng. Man vil se, at det er inden for de to ældre hovedgrupper, han har skrevet de fleste salmer til samme melodi. Her forekommer de fleste tekstanumre. Idet de halvfede numre i højrespalterne angiver Brorsons originale tekster, vil det tillige ses, at næsten alle originalerne går til disse ældre melodier. Gennemløber man sidste hovedgruppe, pietistmelodierne, finder man oftest kun een tekst til hver melodi — og mellem alle disse tekster kun fem originaler. Som Brorsons pietisme var statskirkelig-moderat, således har hans melodivalg da stort set også været. Til sine originale kirkesalmer synes han, overalt hvor det var muligt,

¹⁾ «Lamb og dansk kirkesang» (Kirken IV, 1932, s. 72 ff.).

at have klaret sig med allerede indsungne melodier — utvivlsomt i første række af hensyn til sine menigheder. Hermed være ikke sagt, at han så kun brugte pietistmelodierne af nød, tvunget af de nye strofeformer, som han så gerne beholdt i sine overkættelser. Det lader sig ikke nægte, at visse af de ældre melodier kan falde lidt tørt til hans subjektive tekster¹⁾, og hans egen smag for de nye, ja endda for de endnu verdsligere som Sperontes', er jo bevidnet²⁾. Om Brorsons musikalske smag ved vi i øvrigt intet nærmere. Hans valg til registrantens tre hovedgrupper er ikke på nogen måde påfaldende. I de to første gælder det især det kendte; i den sidste afviger hans valg lidt fra Pontoppidans salmebogs, men begge steder står godt og mindre godt imellem hinanden. Forholdet er jo det mærkelige, at »den sangløse tid« mellem barok og rokokko følte stærkest inden for den *verdslige* sang. Inden for den sædvanlig konservative og moderate *åndelige* sang kunne kontinuiteten bedre bevares. Og således gik det da til, at pietistierne var tidligere forberedt (se registr. nr. 68-85) og for en gangs skyld blev pionerer for den følgende verdslige sang. Brorson har da måske ligesom Schemelli tænkt sig sine »Freylinghausenske« stykker brugt til husandagt. Han har muligvis tænkt, at her var den nye sang, men har forregnet sig. Inden for kultureliten kritiseredes den straks³⁾ og fortrængtes hurtigt af odelidens højere og oplysningstidens jævne kunst.

¹⁾ Se i. eks. nr. 7, 11, 30, 48, 91, 96, 105, 119, 121, 132, 133, 138, 152, 162, 193, 206, 224, 236, 247, 252, 253 og 262.

²⁾ Se nærv. udg. III, 12.

³⁾ Se Holbergs »Fire skæmtedigte« 1722 (Mindre poet. skr. v. F. L. Liebenberg 1863, s. 144: Første satire):

»En heeder Musicus, Guds Ord paa Nuder sætter,
Lær at tilbede Gud i Form af Menuetter,
Han meener, Bønnen er hos Gud i større Agt,
Naar den frembaaret er i simpel Tripel-Tact.«

— og C. A. Thielos »Tanker og regler om musikken« 1746, s. 9: »Man tager uden betænkning, som jeg selv har hørt og erfaret, forfælte Italienske arier, sætter i et andet sprog en sandelig tekst derunder, og fører dem saa op paa hellige steder; men de klænger, paa retn dansk at sige, alt for forlicht, og følgelig ere in Stylo Ecclesiastico foragt værd.«

Noget naiv virker, i sammenligning hermed, A. G. Rudelbachs (Om psalme-litteraturen 1856, s. 361) hyldest til Brorson, fordi han holder sig sangbar til »folke-melodierne«. Hertil regner Rudelbach både de ældre salmetoner, Kinges fra sjungekorene og »de Darmstadt-Hallske folkemelodier«.

Og inden for de almuekredse, som pietismen havde vakt, følte den nok for aristokratisk. Her er endnu et mærkeligt forhold: uens den danske almue tog så godt som alle Brorsons *tekster* til sig (den norske især Svanesang), beholdt den kun, så vidt jeg kan se, ret få af deres rokokko-melodier i omsyngning. Den satte andre, folkeligere toner til de forfinede tekster, som den elskede for deres poetiske syners og deres inderlighedens skyld. Pietismens egne melodier fik — bortset fra de få, vore koralbøger tog til sig, og fra de skønne solosange hos Schemelli — et kort liv. De sprudler frem ... og glemmes brat.

Brorson har ikke, således som Arrebo, Kingo, Dorothe Engelbreitsdatter eller Brunsmand, medgivet nogen af sine salmer noter. For dog at give et indtryk af pietismelodiernes karakter, meddeles her et lille udvalg som bilag. Nr. 1 og 2 er præpietistiske, henholdsvis af J. Rosenmüller 1655 og J. Chr. Bach 1693. Nr. 3 og 4 er to typiske Freylinghausen'ske menuetter (1704 og 1714), nr. 5 en miniature-kantate og nr. 6 en aftensang sammesteds fra (1714 og 1708), den sidste med J. S. Bachs melodiform og hos Schemelli (1736). Nr. 7 er endelig den smukke julemelodi hos Pontoppidan (1742), til hvilken vi ikke kender noget forbillede. For udsættelserne (væsentlig efter tidens koralbøger) er redegjort over noderne.

5.

Lige så let det er at se, at Brorson må have haft musikforlæg til »Svanesang«s ariometre¹⁾, lige så svært er det (jf. s. 496) at påvise, hvilke enkelte melodier han må tænkes at have brugt. Hans søn, udgiveren, kalder digtene »åndelige sange«, men undlader at angive melodierne til dem. Hans datter kalder dem »arier« og bevidner hans lyst til musik og sang. Hans hustru nævner hans ledsagende luthspil. Hans senere efterkommer, datterdattersønnen (Tuxen) og brodersønens søn (Winding Brorson) taler i almindelighed om melodiernes gammel-dags verdslige præg og den anvendte paroditeknik; de beklager, at de »for største delen« er gået tabt, og glemmer dog at nævne

¹⁾ Jf. nærv. udg. III, 11.